

پیش بینی رفتارهای پرخطر بر اساس هوش هیجانی، هیجان خواهی، سبک های مقابله ای و تحمل ابهام

الهه ناصری^{۱*}

زینب خانجانی^۲

عباس بخشی پوررودسری^۳

تاریخ دریافت: ۹۷/۰۱/۲۴

تاریخ پذیرش: ۹۷/۰۳/۱۹

چکیده

هدف پژوهش حاضر پیش بینی رفتارهای پرخطر بر اساس هوش هیجانی، هیجان خواهی، سبک های مقابله ای و تحمل ابهام می باشد. روش پژوهش توصیفی، از نوع همبستگی بود. جامعه پژوهش شامل دانش آموزان پسر پایه دهم شهر تبریز در سال تحصیلی ۹۷-۹۶ و حجم نمونه آماری ۳۲۰ نفر، که به روش نمونه گیری خوشه ای چندمرحله ای انتخاب شدند. برای جمع آوری داده ها از پرسشنامه رفتارهای پرخطر، مقیاس تجدیدنظر شده هوش هیجانی شاته، مقیاس تحمل ابهام لین و مقیاس هیجان خواهی زاگرمین استفاده شد. فرضیه ها از طریق ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون چندگانه مورد تحلیل قرار گرفتند. نتایج نشان داد بطور کلی هوش هیجانی، هیجان خواهی، سبک های مقابله ای و تحمل ابهام رفتارهای پرخطر را پیش بینی می کنند. اما نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه برای بررسی مولفه ها حاکی از آن دارد که؛ از بین خرده مقیاس های هوش هیجانی، ارزیابی هیجان ها به طور منفی رفتارهای پرخطر را پیش بینی می کنند اما دو خرده مقیاس دیگر شامل تنظیم هیجان و بهره وری از هیجان قادر به پیش بینی رفتارهای پرخطر نمی باشند. همچنین از بین خرده مقیاس های هیجان خواهی شامل؛ ماجراجویی، تجربه جویی، بازداری زدایی و ملال پذیری، تجربه جویی سهمی در پیش بینی رفتارهای پرخطر ندارد اما سه خرده مقیاس دیگر شامل ماجراجویی و بازداری زدایی به طور مثبت و ملال پذیری به طور منفی رفتارهای پرخطر را پیش بینی می کنند. از بین سه سبک مقابله ای شامل؛ مساله مدار، هیجان مدار و اجتنابی، سبک هیجان مدار قادر به پیش بینی رفتارهای پرخطر نمی باشد اما سبک مساله مدار به طور منفی و سبک اجتنابی بطور مثبت رفتارهای پرخطر را پیش بینی می کنند و در نهایت تحمل ابهام نیز به طور منفی رفتارهای پرخطر را پیش بینی می نماید.

کلید واژه ها: رفتارهای پرخطر، هوش هیجانی، هیجان خواهی، سبک های مقابله ای و تحمل ابهام.

^۱ کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی کودک و نوجوان، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران. (نویسنده مسئول)

* مقاله حاضر مستخرج از پایان نامه ی کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی کودک و نوجوان در دانشگاه تبریز می باشد. elahehnaaseri888@gmail.com

^۲ استاد گروه روانشناسی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران

^۳ گروه روانشناسی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران

مقدمه

نوجوانی^۱ مرحله‌ای از طول عمر است که اغلب با تکانشگری^۲ و رفتارهای پرخطر مشخص می‌شود. نوجوانان اغلب به فعالیت‌های پرخطر از جمله، نوشیدن مشروبات الکلی زیر سن قانونی، رانندگی تحت تاثیر مواد مخدر، الکل، و رابطه جنسی محافظت نشده و بسیاری از رفتارهای پرخطر دیگر روی می‌آورند (دانیل^۳، ۲۰۱۶). بر این اساس، یکی از مهم‌ترین مهارت‌هایی که انسانها در طول زندگی در خود رشد می‌دهند توانایی تفسیر شرایط بالقوه خطرناک و توانایی جلوگیری از خطرات جدی است (بویر^۴، ۲۰۰۶). رفتار مخاطره‌آمیز به هرگونه رفتار مداومی اطلاق می‌شود که مضرات واقعی و بالقوه-ای را متوجه سلامتی کرده و موجب صدمات و ضایعاتی مانند مصرف مواد مخدر، مصرف الکل، سوء مصرف مواد مخدر، سوء مصرف مواد محرک و روان‌گردان و رفتارهای پرخطر جنسی می‌شود (مانستر، هووانگ و شیفر^۵، ۲۰۱۷). با توجه به دامنه وسیع تعریف رفتارهای پرخطر، خطرات بالقوه و بسیار نامطلوب "دنیای واقعی"؛ خطرانی مانند مصرف الکل، مصرف دخانیات، فعالیت جنسی نامن، رانندگی خطرناک، خشونت و پرخاشگری بین فردی، بزهکاری و حتی رفتارهای جنایی و طیف گسترده‌ای از رفتارهای مغایر با سلامتی به عنوان رفتار پرخطر در نظر گرفته می‌شود که در اوایل نوجوانی ظهور و در ادامه سال‌های نوجوانی افزایش می‌یابد (بویر، ۲۰۰۶). نتایج تحقیقات حاکی از آن دارد که عملکرد خانواده و دوران نوجوانی با رفتار پرخطر به طور مستقیم و به صورت غیرمستقیم از طریق تصمیم‌گیری پرخطر و نیز سبک زندگی رابطه دارد (ابراهیم بابایی، حبیبی و قدرتی، ۱۳۹۶). بنابراین به نظر می‌رسد که استفاده هوشمندانه از هیجانات^۶ برای سازگاری جسمی و روانی لازم است. در این راستا، توانایی پردازش و استفاده از اطلاعات هیجانی به عنوان هوش هیجانی^۷ در نظر گرفته می‌شود در واقع، نظریه‌های هوش هیجانی بیان می‌کنند که هیجانات فرایندهای شناختی را تطبیق می‌دهند و موجب می‌شود که مردم بتوانند در مورد هیجانات خود منطقی فکر کنند (روبیوز، کاستیلو، سالگورو، کابلو، فرناندز^۸، ۲۰۱۲). هوش هیجانی همبستگی مثبتی با تقویت سلامت روان

---

1. adolescence

2. Impulsivity

3. Dniel

4. Boyer

5. Monasterio, Hwang & Shafer

6. Emotion

7. Emotional Intelligence

8. Ruiz, Castillo, Salguero, Cabello, Fernández & Balluerka

دارد و به نظر می‌رسد که در پیش‌بینی رفتارهای پرخطر سهم قابل توجهی داشته باشد (چایلدرز، دمبو، بلنکو، سولیوان و کوکر-ان^۱، ۲۰۱۱). از سوی دیگر، نتایج پژوهش جوشی^۲ (۲۰۱۳) نشان داد که همبستگی مثبتی میان هوش هیجانی و خطرپذیری در پسران دانش‌آموز وجود دارد این یافته در مورد دختران متناقض بود. همچنین دانش‌آموزانی که هوش هیجانی بالایی داشتند میزان خطرپذیریشان نیز بالا بود این در حالیست که دانش‌آموزان با هوش هیجانی پایین و متوسط رفتار خطرپذیری در اکتشاف محیطی نداشتند. بر خلاف یافته‌های جوشی نتایج پژوهش ترینیداد، آنگر، چو و جانسون^۳ (۲۰۰۲) نشان داد که افرادی که در خرده مقیاس‌های هوش هیجانی نمره بالایی کسب می‌کنند، در برابر فشار مصرف مواد از سوی دیگران مقاومت بیشتری نشان می‌دهند و نیز کسانی که هوش هیجانی پائینی دارند، برای مقابله با هیجان‌های منفی خود، عموماً به سوی مصرف مواد می‌روند.

در مورد عوامل زمینه‌ساز رفتارهای پرخطر، نقطه نظرات متفاوتی وجود دارد که رفتارهای پرخطر را محصول عوامل زیست‌شناختی، محیطی-اجتماعی و فرهنگی قلمداد می‌کنند. نتایج برخی پژوهش‌ها بیانگر آن است که ویژگی‌های شخصیتی^۴، پیش‌بینی‌کننده‌های مهمی برای مشکلات رفتاری، بزهکاری و رفتارهای پرخطر هستند (مارکی، مارکی و تینزلی^۵، ۲۰۰۷). بیشتر پژوهش‌های موجود در این زمینه، توجه خود را به ویژگی‌های شخصیتی خاص مثل هیجان‌خواهی معطوف کرده و پژوهش‌های معدودی به بررسی نقش هیجان‌خواهی در کنار ویژگی‌های گسترده شخصیتی در بروز رفتارهای پرخطر پرداخته‌اند (زاگرمن^۶، ۱۹۷۸). در حقیقت، هیجان‌خواهی یکی از مهمترین عواملی است که بر تمایل افراد به رفتارهای پرخطر اثر می‌گذارد. هیجان‌خواهی، سازه‌ای است که ابتدا آیزنگ^۷ به عنوان یکی از ویژگی‌های شخصیتی برون‌گرایان آن را مطرح کرد و سپس زاگرمن آن را بسط و گسترش داد. در واقع، هیجان‌خواهی به صورت نیاز به تجارب و هیجان‌های متنوع، جدید و پیچیده و همچنین تمایل به پذیرش خطرات جسمی و اجتماعی برای دستیابی به این گونه تجارب تعریف شده است. به

1. Childs, Dembo, Belenko, Sullivan & Cochran

2. Joshi

3. Trinidad, Unger, Chou & Johnson

4. Personality traits

5. Markey, Markey & Tinsley

6. Zukerman

7. Eysenck

نظر زاگرم، هیجان‌خواهی چهار مؤلفه دارد که عبارتند از: خطرجویی^۱ یعنی گرایش به کسب هیجان به وسیلهٔ فعالیت‌های خطرناک ولی مورد قبول جامعه مثل چتربازی یا رانندگی با سرعت زیاد، تجربه جویی^۲ یعنی، تمایل به کسب هیجان از راه شرکت در فعالیت‌های غیرمعمول، بازداری زدایی^۳ یعنی، گرایش فرد به آزاد گذاشتن خویش از بازداری‌های معمول در اجتماع، مثل قماربازی یا مشروب خواری. حساسیت به یکنواختی که به معنای سطح تحمل پایین در برابر یکنواختی و روزمره‌گی است (هیتنروسویکرت^۴، ۲۰۰۶). از سوی دیگر، برخی از مطالعات به نقش سبک‌های مقابله‌ای در گرایش به مخاطرات و مشکلات هیجانی اشاره دارند مقابله به عنوان تلاش‌های هیجانی و شناختی برای مدیریت خواسته‌های درونی و بیرونی و موقعیت‌های رویارویی تعریف شده است (گنچوز، گنچوز و بوزو^۵، ۲۰۰۶). کارور و همکارانش (۱۹۸۹) طیف وسیعی از سیزده سبک مقابله‌ای متمایز یا روش-های پاسخگویی به موقعیت‌های استرس‌آمیز^۷ را توصیف می‌کنند. پنج مورد از این سبک‌های مقابله-ای شامل: مقابله فعال^۸، برنامه‌ریزی^۹، سرکوب فعالیت‌های رقابت‌جویانه^{۱۰}، مقابله بازدارنده^{۱۱}، و جستجوی حمایت اجتماعی ایزاری^{۱۲} می‌باشد که به عنوان سبک‌های مسئله‌مدار^{۱۳} طبقه‌بندی می‌شوند. پنج سبک مقابله‌ای دیگر یعنی جستجوی حمایت اجتماعی-عاطفی^{۱۴}، باز تعبیر مثبت^{۱۵}، پذیرش^{۱۶}، انکار^{۱۷}، و بازگشت به مذهب^{۱۸} به عنوان سبک‌های هیجان-مدار^{۱۹} طبقه‌بندی می‌شوند. سه

-
1. Risk Taking
  2. Experience-seeking
  3. Disinhibition
  4. Hittner & Swickert
  5. Gencoz & Bozo
  6. Carver
  7. stressful
  8. Active coping
  9. planning
  10. Suppression of competitive activity
  11. Inhibitor coping
  12. Finding social support tool
  13. problem focused- strategies
  14. Finding emotional social support
  15. positive rechange
  16. acceptance
  17. Deny
  18. Back to Religion
  19. Emotional focused -strategies

سبک مقابله ای برون ریزی^۱ و تمرکز بر هیجانها^۲، گسستگی رفتاری^۳، و گسستگی روانی^۴ به عنوان سبک های مقابله ای اجتنابی^۵ و کمتر مفید طبقه بندی می شوند (گیل^۶، ۲۰۰۵). همچنین آیورسن^۷ (۲۰۱۵) و اولتدال و راندمو^۸ (۲۰۱۶) نشان دادند که بین حالت های منفی هیجانی با رفتارهای پرخطر رابطه معناداری وجود دارد. کروگر^۹ (۲۰۱۵)، نیز نشان داد بین میانگین نمره هیجان خواهی و رفتار پرخطر در کل تفاوت معناداری وجود دارد و هیجان خواهی، رفتار پرخطر را پیش بینی می نماید. محسنی و همکاران (۱۳۹۶)، نشان دادند در تحقیقی نشان دادند که هیجان طلبی قدرت پیش بینی رفتارهای پرخطر را دارد.

نتایج نشان داده اند که عموماً مقابله مسئله مدار، با سازگاری شخصی، تحصیلی و تنظیم هیجانی ارتباط مثبت دارد و مقابله هیجان مدار با مشکلات رفتاری و هیجانی ارتباط دارد (توئن، برو و اوگدن^{۱۰}، ۲۰۰۷). شواهد قطعی وجود دارد که عدم استفاده از ابعاد فعال که شامل حل مسئله در موقعیت های استرس زا است، با سلامت روانی پایین تر و مشکلات سوء مصرف مواد ارتباط دارد (ساندلر ولچیک، مک کینون، آیزر و روسا^{۱۱}، ۱۹۹۷). همچنین نتایج پژوهش صالحی حیدرآباد؛ خسرویان و آگشته (۱۳۹۳) نشان می دهد که تحمل ابهام نقش مهمی در گرایش به سوء مصرف مواد دارد. در این راستا شاید بتوان گفت یکی از مولفه های مهم در پیش بینی رفتارهای پر خطر تحمل ابهام^{۱۲} است. زمانی که یک مساله به طور واضح تعریف نمی شود، تحمل ابهام برای ساخت و بازسازی چاره ها و تفسیرها به کار می آید (استویچوا^{۱۳}، ۲۰۰۳). تحمل ابهام، یک صفت شخصیتی است که بر اساس آن فرد تمایل به درک و رفتار با محرک های مبهم را دارد و می تواند برای مدتی با آن کنار آید. فردی که تحمل ابهام پایینی دارد، به محض روبرو شدن با یک موقعیت پیچیده و دشوار احساس ناراحتی می -

1. Externalization coping style

2. Emotional focused

3. Behavioral Dissociation

4. Emotinal Dissociation

5. passive coping strategies,

6. Ghil

7. Iversen

8. Oltedal & Rundmo

9. Kroger

10. Thuen, Bru & Ogden

11. Sandler, Wolchik, MacKinnon, Ayers & Roosa

12. Ambiguity tolerance

13. Stoycheva

کند(زناسنی، بسانکون و لوبرت^۱، ۲۰۰۶). مکلاين^۲(۱۹۹۳) ابهام را به عنوان نداشتن اطلاعات کافی درباره موقعیت تعریف کرده است. افراد دارای میزان تحمل ابهام بالا چون مشکلات را ناخوشایند می‌بینند، درصدد آن هستند که هر چه سریعتر راه حل مناسبی برای رهایی از این شرایط پیدا کنند ولی افراد دارای میزان تحمل ابهام پایین، به دلیل معیوب بودن سبکل شناختی خود، قادر نیستند راه حل مناسب را پیدا کنند(مکدانلد^۳، ۱۹۷۰). گرینیر، باترولادوسیر^۴(۲۰۰۵) مطرح کرده‌اند که افراد دارای تحمل ابهام پایین در مواجهه با موقعیت‌های اضطراب‌زا به دلیل تحمل ابهام پایین به روش‌هایی از جمله سوء مصرف مواد و یا جرم روی می‌آورند.

اگرچه آسیب‌های اجتماعی از جامعه به مدارس وارد می‌شود اما برای امن ماندن محیط مدارس و مراقبت از دانش‌آموزان در برابر آسیب‌های نیاز به برنامه‌ریزی‌های کوتاه‌مدت و درازمدت و اجرای برنامه‌های آموزشی ویژه نوجوانان و جوانان است و در این رابطه آموزش و پرورش نقش کلیدی دارد هرچند نمی‌توان ضرورت همکاری سایر نهادها با دستگاه تعلیم و تربیت برای واکسیناسیون دانش‌آموزان در برابر رفتارهای پرخطر را منکر شد این در حالی است که در گروه سنی کودکان و نوجوانان خطرات مختلفی هستند که به دلیل مقتضیات این سن و زمینه‌های خطرجویی، هیجان‌طلبی و کنجکاوی به ویژه در بین نوجوانان آنها را تهدید می‌کند و می‌توان این خطرات را در گرایش به رفتارهای پرخطر تعبیر کرد که بعضی از آنها عبارتند از گرایش به مصرف دخانیات، گرایش به سوء مصرف مواد، گرایش به خشونت، گرایش به سبک‌های زندگی نابهنجار و تأثیرپذیری از فضاهای مجازی و شبکه‌های اجتماعی، لذا با توجه به نقش و اهمیت رفتارهای پرخطر لازم است تا با دید وسیع‌تر مولفه‌ها و متغیرهای تاثیرگذار بر پیش‌بینی این رفتارها مطالعه و مورد بررسی قرار گیرد بنابراین با توجه به مطالب ذکر شده، مسئله پژوهش حاضر این است که آیا هوش‌هیجانی، هیجان‌خواه، سبک‌های مقابله‌ای و تحمل ابهام توان پیش‌بینی رفتارهای پرخطر را دارد.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر توصیفی، از نوع همبستگی است. جامعه آماری شامل کلیه دانش‌آموزان پایه دهم شهر تبریز در سال تحصیلی ۹۷-۹۶ است (۱۷۰۰ نفر) که بر اساس روش و اهداف پژوهش و نیز بر

1. Zenasni, Besancon & Lubart

2. McLain

3. MacDonald

4. Grenier, Barrette & Ladouceur

طبق جدول کرجسی و مورگان ۳۲۰ نفر از دانش آموزان به عنوان نمونه انتخاب شدند. با توجه به حجم زیاد جامعه و گستردگی آن در سطح شهر تبریز بنابراین در این پژوهش از روش نمونه گیری خوشه ای چندمرحله ای استفاده شد. بدین ترتیب که ابتدا شهر تبریز به پنج بخش شمال، جنوب، شرق، غرب و مرکز تقسیم شد. سپس از بین مراکز پنج گانه شهر تبریز از هر منطقه ۲ مدرسه جمعاً ۱۰ مدرسه به صورت تصادفی انتخاب و در مرحله ی بعدی از هر مدرسه یک کلاس پایه ی دهم انتخاب و پرسشنامه ها بر روی آنها اجرا شد.

ابزارهای جمع آوری اطلاعات

برای سنجش رفتارهای پرخطر از نسخه فارسی مقیاس رفتارهای پرخطر جوانان و نوجوانان که با اقتباس از پرسشنامه رفتارهای پرخطر مرکز کنترل بیماری های آمریکا طراحی و تنظیم شده است، استفاده گردید. که ۲۵ گویه دارد. برنر و همکاران (۲۰۰۲) اعتبار این پرسشنامه را با روش بازآزمایی به فاصله ۲ هفته مناسب گزارش نمودند. همچنین ضریب کاپا برای همه گویه ها بین ۰/۲۳ تا ۰/۹۰ گزارش شده است. بخشانی و لشکری پور (۱۳۸۶) اعتبار آن را با استفاده از بازآزمایی ۰/۸۵ به دست آوردند.

پرسشنامه مقابله اندلر و پارکر: در سال ۱۹۹۰ توسط اندلر و پارکر برای سنجش روش های مقابله نوجوانان و بزرگسالان در موقعیت های فشارزا و بحرانی ساخته شد و شامل سه زیر مقیاس ۱- مقابله مسأله مدار ۲- مقابله هیجان مدار ۳- مقابله اجتناب- مدار است. نسخه ی تجدید نظر شده ی این مقیاس شامل ۴۸ ماده است که یکی از ابزارهای قابل اعتماد برای سنجش روش های مقابله به حساب می آید. قریشی راد (۱۳۸۸) برای اعتباریابی این مقیاس در نمونه ایرانی با استفاده از تحلیل عاملی نشان داد مؤلفه های به دست آمده، ۰/۵۸ از واریانس کل مقیاس را تبیین می کنند. نتایج تحلیل روایی همزمان این مقیاس با مقیاس بیلینگز و موس ضریب همبستگی ۰/۶۲ را برای مقیاس مسأله مدار و ۰/۴۰ را برای هیجان مدار نشان داد. در بررسی اعتبار این مقیاس نیز با روش بازآزمایی ضریب اعتبار کل مقیاس ۰/۸۳ و برای خرده مقیاس های مسأله مدار، هیجان مدار و اجتنابی به ترتیب ۰/۸۶، ۰/۸۱ و ۰/۷۹ محاسبه شد.

مقیاس تجدید نظر شده هوش هیجانی شاته:

یک پرسشنامه خودسنجی ۳۳ سؤالی است که توسط شوت و همکاران در سال ۱۹۹۸ و بر اساس الگوی اولیه هوش هیجانی مایر و سالووی (۱۹۹۵) برای سنجش هوش هیجانی صفتی ساخته شده است. آزمودنی‌ها به سوالات این مقیاس بر مبنای رتبه‌بندی پنج لیکرت (۱- کاملاً موافقم تا ۵- کاملاً مخالفم) پاسخ می‌دهند. این پرسشنامه دارای سه خرده مقیاس تنظیم هیجان، بهره‌جویی از هیجان، ارزیابی و بیان هیجان می‌باشد. مطالعه‌ای که بر روی نوجوانان کانادایی انجام شد این مقیاس در میان نوجوانان، پایایی ۰/۸۴ برای هوش هیجانی کل و برای خرده مقیاس‌ها به ترتیب: تنظیم هیجان، ۰/۶۶، ارزیابی و بیان هیجان ۰/۷۶ و بهره‌برداری از هیجان، ۰/۵۵ را نشان می‌دهد (سیاروچی و همکاران، ۲۰۰۰). در پژوهش جواهری نیز ضریب آلفای کرونباخ برای کل مقیاس هوش هیجانی، ۰/۷۸ و برای زیر مقیاس‌های تنظیم هیجان، ۰/۷۹، ارزیابی و بیان هیجان، ۰/۷۵ و بهره‌برداری از هیجان، ۰/۶۴ بدست آمد.

مقیاس هیجان خواهی زاگرمن فرم پنجم:

این مقیاس که در سال ۱۹۸۷ تهیه شده، خلاصه فرم چهارم مقیاس هیجان خواهی زاگرمن (۱۹۷۸) است. بسیاری از مطالعات تحلیل عاملی در مورد این مقیاس بیانگر آن است که مقیاس هیجان خواهی زاگرمن تمایل به هیجان خواهی را در چهار حیطه‌ی ماجراجویی، تجربه جویی، بازدارندگی و حساسیت به یکنواختی می‌سنجد. این مقیاس شامل ۴۰ گویه دو قسمتی بوده و پاسخ دهنده در ازای پاسخ بر اساس کلید یک نمره می‌گیرد. روایی هر یک خرده مقیاس‌های پرسشنامه به ترتیب ۰/۸۲، ۰/۶۷، ۰/۸۷، ۰/۶۵ و روایی کل مقیاس ۰/۸۷ و اعتبار آن نیز ۰/۸۵ به دست آمده است (مجوی، ۲۰۰۸).

پرسشنامه تحمل ابهام لین:

این مقیاس توسط لین با ۲۲ گویه در سال ۱۹۹۳ ساخته شده است. بر اساس تعریف‌های تجدید نظر شده، مشخصه‌های ابهام و واکنش‌های فردی نسبت به درک آن‌ها طراحی گردیده و اعتبار و روایی آن در حد مطلوبی گزارش شده است. مقیاس مورد بحث ۲۲ آیتم دارد که هر آزمودنی به این آیتم‌ها به صورت کاملاً موافق تا کاملاً مخالف پاسخ می‌دهد. ضریب آلفای کرونباخ این مقیاس بالای ۰/۹۰ گزارش شده است (ابوالقاسمی و نریمانی، ۱۳۸۴).

یافته‌ها

با توجه به اینکه پژوهش حاضر روی دانش آموزان پسر پایه دهم شهر تبریز در سال تحصیلی ۹۷-۹۶ انجام پذیرفته لذا دامنه سنی ۱۶ (± 1) سال بوده است. بر این اساس ابتدا آمار توصیفی به تفکیک هر متغیر و خرده مقیاس، سپس ماتریس ضریب همبستگی میان متغیرهای تحقیق، مدل پیش بینی، آزمون تحلیل واریانس بررسی معناداری مدل رگرسیون و در نهایت ضرایب رگرسیون آمده است. نتایج در جداول زیر به تفکیک آمده است.

جدول ۱. آمارهای توصیفی مربوط به متغیرهای مورد بررسی

متغیرها	میانگین	انحراف استاندارد	تعداد
ماجراجویی	۴/۹۵۶۳	۲/۵۸۴۸۵	۳۲۰
تجربه جویی	۵/۴۰۳۱	۲/۷۹۳۳	۳۲۰
بازداری زدایی	۵/۵۹۰۶	۲/۴۵۱۶	۳۲۰
ملال پذیری	۷/۷۹۰۶	۶/۵۲۲۴	۳۲۰
مساله مدار	۵۴/۰۱۵۶	۱۲/۶۲۹۳	۳۲۰
هیجان مدار	۴۴/۲۱۲۵	۹/۴۷۲۵	۳۲۰
اجتنابی	۵۱/۲۸۱۳	۹/۱۶۰۱	۳۲۰
ارزیابی هیجان ها	۳۶/۷۲۵۰	۸/۳۸۷۸	۳۲۰
تنظیم هیجان ها	۳۳/۹۹۰۶	۶/۸۴۹۲	۳۲۰
بهره وری از هیجان ها	۳۶/۱۹۶۹	۶/۰۶۴۰	۳۲۰
تحمل ابهام	۶۹/۱۵۰۰	۱۶/۳۱۴۷۷	۳۲۰
رفتارهای پرخطر	۲۳/۶۸۷۵	۱۳/۱۳۳۸	۳۲۰

بالاترین میانگین در خرده مقیاس هیجان خواهی مربوط به ملال پذیری برابر است با ۷/۷۹۰۶ و پایین ترین مربوط به میانگین ماجراجویی که برابر ۴/۹۵۶۳ است. همچنین از بین خرده مقیاس های مربوط به سبک های مقابله ای بالاترین میانگین مربوط به مقیاس مساله مدار با میانگین ۵۴/۰۱۵۶ و پایین ترین میانگین مربوط به مقیاس هیجان مدار ۴۴/۲۱۲۵ است. بالاترین میانگین خرده مقیاس

هوش هیجانی مربوط به مقیاس ارزیابی هیجان‌ها با میانگین $36/7250$ و پایین‌ترین میانگین مربوط به تنظیم هیجان‌ها با میانگین $33/9906$ می‌باشد. میانگین تحمل ابهام $69/1500$ و رفتارهای پرخطر برابر $23/6875$ می‌باشد.

جدول شماره ۲: ماتریس ضریب همبستگی میان متغیرهای تحقیق

	۱۲	۱۱	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	
رفتارهای پرخطر												۱	
ارزیابی هیجان‌ها											۱	-۰/۴۲**	
تنظیم هیجان‌ها										۱	۰/۱۶**	-۰/۴۱**	
بهره‌وری از هیجان									۱	۰/۴۳**	۰/۲۲**	-۰/۵۰**	
ماجرای جویی								۱	-۰/۳۳**	-۰/۲۴**	-۰/۱۲*	۰/۵۰**	
تجربه جویی							۱	۰/۴۳**	۰/۱۷**	-۰/۲۳**	-۰/۰۲*	۰/۳۷**	
بازداری زدایی						۱	-۰/۴۵**	۰/۵۲**	-۰/۴۲**	-۰/۳۷**	-۰/۱۱*	۰/۵۸**	
ملال پذیری					۱	-۰/۱۱**	-۰/۰۲	-۰/۱۲**	۰/۱۲*	۰/۰۲	۰/۰۸	-۰/۲۶**	
مساله‌مدار				۱	۰/۱۲*	-۰/۵۸**	-۰/۰۴**	-۰/۴۹**	۰/۶۲**	۰/۴۹**	۰/۱۹**	-۰/۵۸**	
هیجان‌مدار			۱	-۰/۴۹**	-۰/۰۷۶	۰/۴۸**	-۰/۴۲**	-۰/۳۵**	-۰/۳۷**	-۰/۳۲**	۰/۰۶	۰/۵۲**	
اجتنابی		۱	۰/۵۳**	-۰/۳۷**	۰/۰۴	۰/۵۹**	-۰/۳۱**	-۰/۲۸**	-۰/۳۷**	-۰/۳۷**	-۰/۱۲*	۰/۵۲**	
تحمل ابهام	۱	-۰/۵۳**	-۰/۵۴**	۰/۷۱**	۰/۱۲**	-۰/۶۴**	-۰/۴۴**	-۰/۵۱**	۰/۵۰**	-۰/۴۹**	۰/۲۰**	-۰/۶۲**	

* P<0/05

** P<0/01

با توجه به مندرجات جدول ۳ بین ماجراجویی، تجربه‌جویی، سبک‌های مقابله‌ای هیجان‌مدار و سبک‌های مقابله‌ای اجتنابی و بازداری‌زدایی با رفتارهای پرخطر رابطه مثبت و معنادار وجود دارد که میزان ضریب همبستگی به ترتیب در آنها $0/50$ ، $0/58$ ، $0/52$ ، $0/52$ و $0/58$ $r =$ بود که در سطح $P < 0/01$ معنادار بودند. همچنین مندرجات جدول ۳ نشان می‌دهد که بین ملال‌پذیری، تحمل‌ابهام، تنظیم هیجان و بهره‌وری تنظیم هیجان با رفتارهای پرخطر رابطه منفی و معنادار وجود دارد که میزان ضریب همبستگی در آنها به ترتیب $-0/26$ ، $-0/62$ ، $-0/42$ و $-0/50$ $r =$ بود که در سطح $P < 0/01$ معنادار بودند.

جدول ۳. خلاصه مدل پیش‌بینی نمرات رفتارهای پرخطر براساس نمرات متغیرهای تحقیق

ضریب همبستگی چندگانه	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده	خطای استاندارد برآورد	دوربین-واتسون
0/810	0/655	0/643	7/847	1/58

جدول ۲ خلاصه مدل پیش‌بینی نمرات رفتارهای پرخطر بر اساس نمرات خرده‌مقیاس‌های هوش هیجانی (ارزیابی هیجان‌ها، تنظیم هیجان‌ها، بهره‌وری از هیجان) و هیجان‌خواهی (ماجراجویی، تجربه‌جویی، بازداری‌زدایی و ملال‌پذیری)، سبک‌های مقابله‌ای (مساله‌مدار، هیجان‌مدار و اجتنابی) و تحمل‌ابهام را نشان می‌دهد. همانطور که مشاهده می‌شود، ضریب تعیین $0/655$ می‌باشد. بنابراین می‌توان گفت ۶۵ درصد واریانس متغیر ملاک توسط متغیرهای پیش‌بین، فوق‌الذکر تبیین می‌شود.

جدول ۴: آزمون تحلیل واریانس بررسی معناداری مدل رگرسیون پیش‌بینی رفتارهای پرخطر براساس نمرات متغیرهای تحقیق

مدل	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	f	معناداری
رگرسیون	36088/601	11	3278/055	52/228	0/000
باقی مانده	18968/149	308	61/585		
کل	55026/750	319			

جدول ۴: آزمون تحلیل واریانس بررسی معناداری مدل رگرسیون پیش‌بینی رفتارهای پرخطر براساس نمرات متغیرهای تحقیق را نشان می‌دهد. همانطور که مشاهده می‌شود مقدار F محاسبه شده برابر $52/228$ می‌باشد که در سطح $P < 0/01$ معنادار است. پس می‌توان نتیجه گرفت که حداقل نمرات یکی از متغیرهای مورد بررسی می‌تواند رفتارهای پرخطر را پیش‌بینی کند. در ادامه جهت مشخص شدن میزان پیش‌بینی هر یک از متغیرها و اینکه کدامیک از خرده‌مقیاس‌های هوش هیجانی،

هیجان خواهی، سبک های مقابله ای و تحمل ابهام سهم بیشتری در پیش بینی رفتارهای پرخطر دارند جدول ضریب رگرسیون چندگانه آمده است.

جدول ۵: ضرایب رگرسیون برای پیش بینی نمرات رفتارهای پرخطر بر اساس نمرات متغیرهای مورد بررسی

مدل	ضریب استاندارد نشده	ضریب استاندارد شده	مقدار t	معناداری	تشخیص هم خطی		
B	خطای استاندارد	Beta	Tolerance	VIF			
مدل	۳۰/۷۵۳	۶/۳۹۴	-	۴/۸۱۰	۰/۰۰۰	-	-
ارزیابی هیجان ها	-/۲۴۸	۰/۰۵۵	-/۱۰۵	-۸/۶۴۶	۰/۰۰۰	۰/۸۹۹	۱/۱۱۳
تنظیم هیجان ها	-/۰۸۳	۰/۰۷۸	-/۰۴۳	-۱/۰۶۶	۰/۲۸۷	۰/۶۷۴	۱/۴۸۳
بهره‌وری از هیجان ها	-/۱۸۵	۰/۰۹۷	-/۰۸۵	-۱/۸۹۹	۰/۰۵۸	۰/۵۵۵	۱/۸۰۲
ماجراجویی	۰/۷۷۴	۰/۲۱۹	۰/۱۸۲	۳/۵۳۲	۰/۰۰۰	۰/۶۰۱	۱/۶۶۳
تجربه‌جویی	۰/۱۴۳	۰/۱۹۲	۰/۰۳۰	۰/۷۴۴	۰/۴۵۷	۰/۶۷۴	۱/۴۸۳
بازداری زدایی	۰/۵۵۲	۰/۲۸۱	۰/۱۰۳	۱/۹۶۵	۰/۰۵۰	۰/۴۰۸	۲/۴۵۲
ملال پذیری	-/۳۳۳	۰/۰۶۹	-/۱۶۵	-۴/۸۲۳	۰/۰۰۰	۰/۹۵۲	۱/۰۵۰
مساله مدار	-/۲۷۸	۰/۰۷۹	-/۱۷۵	-۳/۳۳۰	۰/۰۰۲	۰/۳۴۸	۲/۸۷۱
هیجان مدار	۰/۱۴۹	۰/۰۶۳	۰/۰۷۹	۱/۹۷۵	۰/۱۲۵	۰/۵۵۰	۱/۸۱۸
اجتنابی	۰/۲۳۹	۰/۰۶۷	۰/۱۶۷	۳/۵۵۳	۰/۰۰۰	۰/۵۰۸	۱/۹۷۰
تحمل ابهام	-/۲۶۰	۰/۰۹۶	-/۱۷۴	-۲/۲۹۷	۰/۰۰۲	۰/۳۴۴	۲/۹۱۰

همان‌طور که جدول ۵ نشان می‌دهد از بین متغیرهای مورد نظر ارزیابی هیجان‌ها، ملال-پذیری، سبک مقابله ای مسئله‌مدار و تحمل ابهام به ترتیب با بتای $-۰/۱۰۵$ ، $-۰/۱۶۵$ ، $-۰/۱۷۵$ ، $۰/۱۷۴$ هستند که در سطح $P < ۰/۰۱$ معنا دارند. به عبارت دیگر این متغیرها به صورت منفی رفتارهای پرخطر را پیش‌بینی می‌کنند. همچنین سبک مقابله‌ای اجتنابی و نیز ماجراجویی به ترتیب با میزان بتای $۰/۱۶۷$ و $۰/۱۸۲$ در سطح $P < ۰/۰۱$ معنادارند به عبارت دیگر قادرند رفتارهای پرخطر را به صورت مثبت پیش‌بینی نمایند. مقدار VIF بزرگتر و تولرانس $۰/۰۱$ یا کمتر نشان دهنده‌ی

هم‌خطی چندگانه می‌باشد. از آنجایی که در جدول ۵ تمام VIF ها کمتر از ۱۰ می‌باشد لذا مشکل هم‌خطی چندگانه وجود ندارد.

بحث و نتیجه گیری

این پژوهش با هدف پیش‌بینی رفتارهای پرخطر بر اساس هوش هیجانی، هیجان‌خواهی، سبک‌های مقابله‌ای و تحمل‌ابهام در دانش‌آموزان پایه دهم شهر تبریز در سال تحصیلی ۹۷-۹۶ انجام گرفت. نتایج پژوهش حاضر نشان داد که متغیرهای هوش هیجانی، هیجان‌خواهی، سبک‌های مقابله‌ای و تحمل‌ابهام بطور کلی قادر به پیش‌بینی رفتارهای پرخطر می‌باشند. از سوی دیگر از بین سه خرده‌مقیاس هوش هیجانی به تفکیک شامل؛ مولفه‌ی تنظیم‌هیجان، بهره‌جویی از هیجان و ارزیابی هیجان فقط ارزیابی هیجان‌ها به طور منفی سهم معنی‌داری در تبیین رفتارهای پرخطر دارند و دو خرده‌مقیاس دیگر شامل تنظیم هیجان و بهره‌وری از هیجان سهم معنی‌داری نداشته‌اند. یافته‌های این بخش از پژوهش با نتایج پژوهش‌های فرناندز و مارتین (۲۰۱۵)، همسو و با نتیجه پژوهش جوشی (۲۰۱۳)، ناهمسو است. نلسون و لاو (۲۰۰۳) هوش هیجانی را به عنوان نقطه تلاقی توانایی‌ها و مهارت‌های پیشرفته در شناخت دقیق خود و نقاط ضعف شخصی، ایجاد تداوم روابط سالم و اثربخش، کارکردن مفید و ثمر بخش با دیگران برخورد اثربخش و سالم با خواسته‌ها و فشارهای زندگی روزمره می‌دانند. هوش هیجانی، فرد را از نظر هیجانی ارزیابی می‌کند؛ به این معنا که فرد به چه میزانی از هیجان‌ات و احساسات خود آگاهی دارد و چگونه آن‌ها را کنترل و اداره می‌کند. نکته قابل توجه در راستای هوش هیجانی این است که توانایی‌های هوش هیجانی ذاتی نیستند، آن‌ها می‌توانند آموخته شوند (مختاری پور، ۱۳۸۴). رابطه معکوس و منفی بین رفتارهای پرخطر و ارزیابی منفی این تبیین را مطرح می‌کند که افرادی که قادر به ارزیابی و تشخیص درست خود هستند به همان نسبت در موقعیت‌های هیجانی منفی مانند، ماجراجویی و مصرف مواد قادر به بهره‌وری صحیح، کنترل و ادراک هیجان‌ات خود بوده و در نتیجه می‌توانند مانع شکل‌گیری رفتارهای پرخطر خود شوند. افرادی که در ارزیابی و تنظیم هیجان‌ات خود مشکل دارند و یا قادر نیستند هیجان‌ات خود را درست ارزیابی و تنظیم کنند بر رفتارهای پرخطر در آنها افزوده می‌شود، زیرا بخش مهمی از رفتارهای پرخطر هیجان‌ات لجام گسیخته‌ای است که نیاز به یک هوش هیجانی بالا و تنظیم درست هیجانی در موقعیت‌هایی که هیجان‌ها برانگیخته شده‌اند، مانند برانگیختگی هیجان‌ات مرتبط با رفتارهای پرخطر

¹. Nelson & Low

جنسی و یا رفتارهای پرخطر ماجراجویانه، دارد افرادی که در این زیر مولفه‌ها ضعیف هستند بیشتر در معرض رفتارهای پرخطر هستند. هوش هیجانی دارای مزایای اجتماعی - شناختی و زیست- شناختی نیز می‌باشد. پژوهش‌ها نشان داده‌اند که افراد با هوش هیجانی بالا سطوح پایین‌تری از هورمون‌های استرس و دیگر نشانگرهای برانگیختگی هیجانی را دارا هستند. در نهایت آنچه اساس و سنگ بنای موفقیت انسانهاست افزون‌بر دارا بودن هوشبهر مناسب، آموزش و به کارگیری مهارت‌های شناخت، ابراز، کنترل احساسات و توانایی همدلی با احساسات دیگران یا هوش هیجانی بالا است، این یادگیری از تولد آغاز شده و در دوران مدرسه و دانشگاه و در تمامی طول عمر ادامه می‌یابد، مهارتی که برای یادگیری در همه زمینه‌ها و موفقیت در تمامی جنبه‌های زندگی ضروری است.

یافته دیگر پژوهش حاضر نشان داد که از بین چهار خرده مقیاس هیجان خواهی شامل؛ ماجراجویی، تجربه‌جویی، بازداری‌زدایی و ملال‌پذیری فقط خرده مقیاس تجربه‌جویی سهمی در رفتارهای پرخطر ندارد و سه خرده مقیاس دیگر شامل ماجراجویی به طور مثبت، بازداری‌زدایی به طور مثبت اما ملال‌پذیری به طور منفی سهم معنی‌دار و مهمی در پیش‌بینی رفتارهای پرخطر دارند. این نتیجه با نتایج پژوهش مک‌کولی و کالهنون^۱(۲۰۰۸)، رید، آمارو، ماتسوموتو و کایسن^۲(۲۰۰۹) براکو، اسکوويز و استاسی اویچز^۳(۲۰۰۹)، هارل و کلامپ^۴(۲۰۰۹)، آرناو، سالوا و آمیت^۵(۲۰۱۲)، رومن و همکاران^۶(۲۰۱۴)، آیورسن^۷(۲۰۱۵) و اولتدال و راندمو^۸(۲۰۱۶)، کروگر^۹(۲۰۱۵)، سلمانی، حسنی و آریاناکیا^{۱۰}(۱۳۹۳)، لایونن^{۱۱}(۲۰۱۶) همسو است. افراد زیاد هیجان‌خواه از نظر نگرش‌های سیاسی و مذهبی از افراد کم هیجان خواه آزاداندیش‌تر هستند. کسانی که نمرات بالاتری در هیجان-خواهی می‌گیرند، بجای پایبندی به اعتقادات سنتی به احتمال بیشتری عقاید ملحدانه ابراز می‌کنند. این افراد در مورد خودشان یا دیگران، نگرش آسانگیرانه‌تری درباره رفتار جنسی دارند. افراد کم هیجان‌خواه به احتمال بیشتری مکرراً به کلیسا می‌روند. آنها در مقیاس‌های خودکامگی، نوعی تیپ شخصیت که با عقاید خشک و نگرش‌های متعصبانه مشخص می‌شود. افراد زیاد هیجان‌خواه داوطلبانه به سرگرمی‌هایی که مخاطرات بدنی دارند مثل موتورسواری، چتربازی و سقوط آزاد، مسافرت‌های ماجراجویانه، مهاجرت، سیگار کشیدن، اسکی کردن در شیب‌های تند و قماربازی

1 . Mc Cauley & Calhon

2 . Reed, Matsumoto & Kaysen

3 . Brecco, Skewes & Stasi ewicz

4 . Harrell & Klump

می‌پردازند. در مقابل افراد کم هیجان خواه به منابع تحریک مخاطره‌جویانه، واکنش نفرت نشان می‌دهند. قماربازی نمونه‌ای از انگیزش افراد هیجان‌خواه برای مخاطره‌جویی است، بطوری که هیجان نه پول، اغلب قماربازی‌های این افراد را با انگیزه می‌کند (آندرسون و براون، ۱۹۸۴؛ به نقل از ریو، ۱۳۸۹). گرچه برخی افراد با هیجان زیاد از فعالیت‌هایی مانند کوهنوردی، پرواز با هواپیماهای بی‌موتور، مسابقات اتومبیل‌رانی اسکی، چتربازی و غواصی لذت می‌برند در حالی که افراد کم هیجان خواه عموماً از این فعالیت‌ها لذت نمی‌برند ولی تفاوت‌های رفتاری همیشه زیاد چشمگیر نیستند. برخی افراد زیاد هیجان‌خواه انواع فعالیت‌هایی را ترجیح می‌دهند ولی نه اینکه لزوماً فعالیت‌های خطرناکی باشند. امکان دارد این افراد گروه‌های رویارویی، آموزش مراقبه و تجربیات «عصر جدید» تازه را انتخاب کنند اما وقتی که برانگیختگی اولیه این تجربیات فروکش می‌کند افراد زیاد هیجان خواه معمولاً آن‌ها را ادامه نمی‌دهند زیرا دیگر سطح بهینه‌ی تحریک را تأمین نمی‌کنند (شولتز و شولتز، ۱۳۸۸). آنها از سطح پایین سروتونین نیز برخوردارند، در نتیجه، زیست شیمی مغز آنها نمی‌تواند جلوی ریسک کردن و تجربیات تازه‌ی آنها را بگیرد (ریو، ۱۳۸۹). سروتونین در بازداری زیستی یا سیستم توقف فیزیولوژیکی مغز مشارکت دارد و از این رو جلوی رفتارهای گرایشی را می‌گیرد (بنکسپ، ۱۹۸۲؛ به نقل از ریو، ۱۳۸۹). هیجان‌خواهی با سطح منوآمین اکسیداز رابطه منفی دارد. بدین معنی که سطوح منوآمین اکسیداز در افرادی که هیجان‌خواهی پایین دارند بالا و در افرادی که هیجان‌خواهی بالا دارند پایین است. منوآمین اکسیداز آنزیمی است که در تنظیم انتقال دهنده‌های عصبی مانند نوراپی نفرین مهم است (شمس اسفندآباد، ۱۳۸۶). پژوهشگران در بررسی افراد زیاد هیجان‌خواه که با محرک‌های تازه مواجه شدند، به افزایش‌هایی در فعالیت برقی مغز و سطح هورمون‌های جنسی پی بردند. سطح منوآمین اکسیداز (آنزیمی که انتقال دهنده‌های عصبی را کنترل نموده و نوسانات هیجانی سریع ایجاد می‌کند) کاهش یافت که این خود احساس‌های برانگیختگی و سرخوشی را تشدید کرد (زاگرم، بوشس بام و مورفی، ۱۹۸۰؛ به نقل از شولتز و شولتز، ۱۳۸۸). همچنین آیورسن (۲۰۱۵) و اولتدال و راندمو (۲۰۱۶) نشان دادند که بین حالت‌های منفی هیجانی با رفتارهای پرخطر رابطه معناداری وجود دارد. کروگر (۲۰۱۵)، نیز نشان داد هیجان‌خواهی، رفتار پرخطر را پیش‌بینی می‌نماید و محسنی و همکاران (۱۳۹۶)، نشان دادند هیجان‌طلبی قدرت پیش‌بینی رفتارهای پرخطر را دارد.

همچنین مشخص شد که از بین سه سبک مقابله ای شامل؛ مساله مدار، هیجان مدار و اجتنابی، سبک هیجان مدار قادر به پیش بینی رفتارهای پرخطر نمی باشد. اما سبک مساله مدار به طور منفی و سبک اجتنابی بطور مثبت با رفتارهای پرخطر رابطه معنی دار دارند و قادرند رفتارهای پرخطر را پیش بینی کنند. این یافته با پژوهش های و کارور و همکاران (۱۹۸۹)، توئن، برو و اوگدن (۲۰۰۷)، داشورا و همکاران (۲۰۱۱)، ایرلند و همکاران (۲۰۰۵)؛ همسو است. در تبیین این یافته می توان گفت که برای نوجوانانی که با تغییرات رشدی سروکار دارند، مقابله ی موثر مهم بوده و به عنوان میانجی بین رویدادهای منفی زندگی و بهزیستی روانشناختی، نقشی کلیدی ایفاء می کند (گوپتا و درونسکی، ۲۰۰۱) در کل نتایج تحقیقات نشان داده اند که مقابله مساله مدار سازگارانه ترین راهبرد مقابله ای است. کسانی که از مقابله عملی استفاده می کنند از نحوه کنترل رویدادهای استرس زا رضایت بیشتری دارند و کمتر افسرده و مضطرب می شوند. نوجوانی که از راهبرد حل مساله استفاده نمی کند در نتیجه افزایش سطح استرس و اضطرابش معمولا به راهبرد مناسبی برا حل مشکل خود نمی رسد و خود را فرد بی کفایتی تلقی می کند و جهت دوری گزیدن از رنج ناشی از این مساله ممکن است به راهبردهای اجتنابی و هیجان مدار روی آورد. در چنین حالتی فرد به جستجوی اعمال پاداشی، تخلیه ی هیجانی، انجام رفتارهای کاهش دهنده ی تنش مانند رفتارهای سوق دهنده به سوی خوردن، مصرف الکل مواد مخدر یا آرامش بخش ها و داروهای دیگر روی می آورد که به صورت کوتاه مدت در کاهش تنش موثر می شوند و ممکن است این اثر کاهندگی موجب تقویت بهره گیری بیشتر از این راهبرد بشود و فرد بیشتر به سمت رفتارهای پرخطر برود. در سبک اجتنابی نیز فرد به گونه ای برخورد می کند که انگار مسئله ای روی نداده است. در این سبک انکار واقعیت رخ می دهد، در چنین حالتی مشکل همچنان باقی می ماند و حل نمی شود که این روند بر و خامت مسئله می افزاید و مانع مقابله ی بعدی می شود که در اثر مزمن شدن مشکل فرد برای حل آن به رفتارهای پرخطری مانند مصرف مواد روی می آورد.

و در نهایت نتایج نشان داد که تحمل ابهام نیز به طور منفی سهم مهمی در پیش بینی رفتارهای پرخطر دارد. این یافته با پژوهش بلنکنستاین و همکاران (۲۰۱۶)؛ همسو می باشد اما با پژوهش تیمولا و همکاران (۲۰۱۲)، ناهمسو است. در مورد استعمال مواد و تحمل ابهام نیز با پژوهش صالحی و همکاران (۱۳۹۳)، احمدی و نجفی (۱۳۹۰)، براون و همکاران (۲۰۰۲)، گرینبروگارت (۲۰۰۵)، ستریوستاو (۲۰۰۷)؛ همسو است. در تبیین این یافته می توان اظهار داشت که افراد دارای تحمل ابهام در

موقعیت‌های یادگیری جدید و پیچیده عملکرد بالایی دارند، در حالی که یادگیرندگان بدون تحمل ابهام تمایل دارند که از موقعیت‌های مبهم و جدید اجتناب کنند. از سوی دیگر، افراد با تحمل ابهام پایین چون محرک‌ها یا موقعیت‌های مبهم از جمله محرک‌های جدید یا پیچیده را تهدید کننده می‌بینند، برای سؤالات گوناگون پاسخ‌های سریع و در دسترس را به سرعت می‌پذیرند (مک لاین، ۱۹۹۳). واکنش‌های افراد به موقعیت‌های مبهم به صورت شناختی تمایل فرد به ادراک یک موقعیت مبهم به صورت سیاه و سفید، واکنش‌های هیجانی (رنج، تنفر، ناراحتی، خشم و اضطراب در یک موقعیت مبهم) و پاسخ‌های رفتاری (اجتناب از موقعیت مبهم) می‌باشد. افرادی که تحمل ابهام پایینی دارند، به محض روبرو شدن با یک موقعیت پیچیده و دشوار احساس ناراحتی می‌کنند (زنانسی، بسانکون و لوبرت، ۲۰۰۶) و به دلیل معیوب بودن سیکل شناختی خود، قادر نیستند راه حل مناسب را پیدا کنند. در نتیجه هنگام مواجهه با موقعیت‌های اضطراب‌زا به دلیل تحمل ابهام پایین به رفتارهای پرخطر همچون سوء مصرف مواد، استعمال الکل و یا حتی جرم روی می‌آورند (مکدانلد، ۱۹۷۰). در واقع تحمل ابهام باعث می‌شود که فرد وجود ابهام را به عنوان جزیی جدایی‌ناپذیری و غیرقابل اجتناب از واقعیت ذاتی هر مسئله فرض کند (بودنر^۱، ۲۰۱۴) از طرفی در جهان پیچیده امروز، تحمل ابهام می‌تواند به عنوان یک مهارت مهم نقش ایفاء کند که افراد را برای واکنش سریع و سازگاری موفقیت‌آمیز توانمند سازد (لین^۲ و همکاران، ۲۰۱۶).

پژوهش حاضر به دلیل اینکه بر روی دانش‌آموزان پایه دهم انجام شده است لذا در تعمیم نتایج به سایر اقشار جامعه می‌بایست محتاطانه برخورد کرد. بر همین اساس پیشنهاد می‌شود که در پژوهش‌های آتی بر روی سایر مقاطع تحصیلی و سایر اقشار جامعه نیز پژوهش انجام گردد. همچنین با توجه به اینکه این پژوهش بر روی پسران انجام گرفته لذا در تعمیم نتایج به دختران می‌بایست محتاط بود و امید است که در پژوهش‌های آتی مشابه این پژوهش بر روی دختران نیز صورت گیرد و نتایج آن با نتایج پژوهش حاضر مقایسه گردد.

---

1. budner

2. Lane

کتابنامه

- ابراهیم بابایی، فریبا؛ حبیبی، مجتبی و قدرتی، سعید. (۱۳۹۶). رفتار پرخطر، کارکرد خانواده و سبک زندگی در بیماران مبتلا به اچ آی وی: مدل یابی معادلات ساختاری. *فصلنامه پژوهش در سلامت روانشناختی*، دوره ۱۱، شماره ۳.
- ابوالقاسمی، عباس و نریمانی، محمد. (۱۳۸۴). آزمونهای روانشناختی. اردبیل؛ انتشارات باغ رضوان.
- احمدی طهورسلطانی، محسن و نجفی، محمود. (۱۳۹۰). مقایسه باورهای فراشناختی و تحمل ابهام در افراد معتاد، سیگاری و عادی. *مجله روان شناسی بالینی*، سال ۳، شماره ۴، ص ۶۷-۵۹.
- بخشانی، نورمحمد؛ لشکری پور، کبری؛ بخشانی، سمیه و حسین بر، محسن. (۱۳۸۶). شیوع رفتارهای پرخطر مرتبط با آسیب های عمدی و غیر عمدی در دانش آموزان دبیرستانی سیستان و بلوچستان. *مجله تحقیقات علوم پزشکی زاهدان (طبیعی شرق)*، دوره ۹، شماره ۳؛ ۱۹۹ - ۲۰۸.
- ریو، جان مارشال. (۱۳۸۹). *انگیزش و هیجان*. ترجمه ی یحیی سیدمحمدی. تهران: ویرایش.
- سلمانی، بهزاد؛ حسنی، جعفر و آریاناکیا، المیرا. (۱۳۹۳). بررسی نقش صفات شخصیتی (وظیفه شناسی، سازگاری و هیجان خواهی) در رفتارهای پرخطر. *فصلنامه تازه های علوم شناختی*، دوره ۱۶، شماره ۱، ص ۴۶-۴۱ شمس اسفندآباد، حسن. (۱۳۸۶). *روانشناسی تفاوت های فردی*. تهران؛ انتشارات سمت.
- شولتز، دوانو شولتز، سیدنی آلن. (۱۳۸۸). *نظریه های شخصیت*، ترجمه سید محمدی، یحیی، تهران: نشر ویرایش.
- صالحی حیدرآباد، مجتبی؛ خسرویان، بهروز و آگشته، منصور. (۱۳۹۳). نظام های مغزی رفتاری، سرسختی روان شناختی و تحمل ابهام در افراد سوء مصرف کننده مواد و افراد عادی. *دانش و پژوهش در روان شناسی کاربردی*، دوره ۱۵، شماره ۴، ص ۱۰۹-۱۰۲.
- قریشی راد، فخرالسادات. (۱۳۸۸). اعتباریابی مقیاس مقابله با موقعیت های استرس زای اندلر و پارکر. *مجله علوم رفتاری*، دوره ۴، شماره ۱؛ ۷-۱.
- محسنی، سحر و همکاران (۱۳۹۶). رابطه بین هیجان خواهی و سبک های هویت با رفتارهای پرخطر نوجوانان (کانون هلال احمر زاهدان). *توسعه پرستاری در سلامت*، ۱۸(۱): ۴۷-۵۶.
- محو شیرازی، مجید. (۱۳۸۷). بررسی اعتبار، پایایی و هنجاریابی مقیاس هیجان خواهی زاگرن با تغییرات بسته به فرهنگ. *دانشور رفتار*؛ دوره ۱۵، شماره ۲۸؛ ۳۵ - ۴۸.
- مختاری پور، سیادت. (۱۳۸۴). مدیریت و رهبری با هوش سازمانی. تدبیر، شماره ۱۶۶.

Arnau-Sabatés, L., Sala-Roca, J & Jariot-Garcia, M. (2012). Emotional abilities as predictors of risky driving behavior among a cohort of middle aged drivers. *Accident Analysis & Prevention*, 45, 818-825.

- Berner, W. Hill, A. Briken, P. Kraus, C. Strohm, K. (2003). Differential pharmacological treatment of paraphilias and sex offenders. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*;47(4):407-21.
- Blankenstein, N. E., Crone, E. A., van den Bos, W., & van Duijvenvoorde, A. C. (2016). Dealing with uncertainty: testing risk-and ambiguity-attitude across adolescence. *Developmental neuropsychology*, 41(1-2), 77-92.
- Boyer, T. W. (2006). The development of risk-taking: A multi-perspective review. *Developmental Review*, 26(3), 291-345.
- Brecco, C. L., Skewes, M. C. and Stasi ewicz, P. R. (2009). Gender differences in high risk situations for drinking: Are they mediated by depressive symptoms? *Journal Addictive Behaviors*, 34, 1, 68.
- Brown, C., Tollefson, N., Dunn, W., Cromwell, R., & Filion, D. (2002). The adult sensory profile: Measuring patterns of sensory processing. *American Journal of Occupational Therapy*, 55(1), 75-82.
- Budner, S. (2014). Intolerance of ambiguity as a personality variable. *Journal of Personality*, 30, 29-50.
- Carver CS, Scheier MF, Weintraub JK.(1989). Assessing coping strategies: a theoretically based approach. *Journal of personality and social psychology*;56(2):267.
- Childs, K., Dembo, R., Belenko, S., Sullivan, C., & Cochran, J. (2011). A group-based modeling approach to examining sociodemographic variation in the association among risky sexual behavior, drug use, and criminal involvement in a sample of newly arrested juvenile offenders. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 9(4), 313-332.
- Daniel, K. E.(2016). The Effect of Peer Presence on Adolescent Risk-Taking Behaviors.
- Dashora, P., Erdem, G., & Slesnick, N. (2011). Better to bend than to break: Coping strategies utilized by substance-abusing homeless youth. *Journal of health psychology*, 16(1), 158-168.
- Fernández-Abascal, E. G., & Martín-Díaz, M. D. (2015). Dimensions of emotional intelligence related to physical and mental health and to health behaviors. *Frontiers in psychology*, 6.
- Gençöz, F., Gençöz, T., & Bozo, Ö. (2006). Hierarchical dimensions of coping styles: A study conducted with Turkish university students. *Social Behavior and Personality: an international journal*, 34(5), 525-534.
- Gil, S. (2005). Personality traits and coping styles as mediators in risky sexual behavior: A comparison of male and female undergraduate students. *Social Behavior and Personality: an international journal*, 33(2), 149-158.
- Grenier, S., Barrette, A. M., & Ladouceur, R. (2005). Intolerance of uncertainty and intolerance of ambiguity: Similarities and differences. *Personality and individual differences*, 39(3), 593-600.

Gupta, R., & Derevensky, J. L. (2001). Adolescents with gambling problems: From research to treatment. *Journal of Gambling Studies*, 16, 315-342.

Harrell, Z. A. T., Slane, J. D. and Klump, K. L. (2009). Predictors of alcohol problems in college women: The role of depressive symptoms, disordered eating and family history of alcoholism. *Addictive Behaviors*, 34, 3, 252.

Hittner, J. B., & Swickert, R. (2006). Sensation seeking and alcohol use: A meta-analytic review. *Addictive behaviors*, 31(8), 1383-1401.

Ireland, J. L., Boustead, R., Ireland, C. A. (2005), Coping style and Psychological health among adolescent prisoners: A study of young and juvenile offenders. *Journal of Adolescence*, (28), 411-423.

Iversen, H. (2015). Risk-taking attitudes and risky driving behavior. *Journal of transport. Research*, 7(3): 135-150.

Joshi, S. R. (2013). A Study of Risk Taking Behaviour of Adolescent Students in Relation to Emotional Intelligence. *International Journal for Research in Education*, 2, 5.

Kroger, J. (2015). *Identity development: Adolescence Through adulthood*. Thousand Oaks, California: Sage Publication.

Lane, H. W., Maznevski, M.L., & Mendenhall, M. E. (2016). *Hercules meets Buddha*. In: H. W. lane, M. L. Manznovski, M. E. Mendenhall & J. McNett (Eds), the handbook of global management: A guide to managing complexity (pp. 3-25). Oxford, UK: Blackwell.

MacDonald AP. (1970). Revised scale for ambiguity tolerance: Reliability and validity. *Psychol Rep*, (26):791-798.

Markey, C. N., Markey, P. M., & Tinsley, B. J. (2007). Personality, puberty, and preadolescent girls' risky behaviors: Examining the predictive value of the five-factor model of personality. *Journal of Research in Personality*, 37(5), 405-419.

Mayer JD, Salovey P.(1995). Emotional intelligence and the construction and regulation of feelings. *Applied and preventive psychology*;4(3):197-208.

Mc Cauley, J. L., and Calhon, k. s. (2008). Faulty Perceptions? The impact of binge drinking history on college women's perceived rape resistance efficacy. *Addictive Behaviors*, 33, 12, 1550-1590.

McLain, D. L. (1993). The MSTAT-I: A new measure of an individual's tolerance for ambiguity. *Educational and Psychological Measurement*, 53, 183-189.

Nelson, D. B., & Low, G. R. (2003). *Emotional intelligence: Achieving academic and career excellence*.

Oltedal, S., & Rundmo, T. (2016). The effects of Personality and gender on risky driving Behavior and accident involvement. *Journal of Safety Science*, 44,621-628.

Reed, E., Amaro, H., Matsumoto, A., & Kaysen, D. (2009). The relation between interpersonal violence and substance use among a sample of

university students: Examination of the role of victim and perpetrator substance use. *Addictive behaviors*, 34(3), 316-318.

Román, P. Á. L., Pérez, J. C. C., & Pinillos, F. G. (2014). Sensation seeking and habits of smoking, alcohol consumption and sports practice in Secondary School students. *Salud Mental*, 37, 143-149.

Ruiz-Aranda D, Castillo R, Salguero JM, Cabello R, Fernández-Berrocal P, Balluerka N. (2012). Short-and midterm effects of emotional intelligence training on adolescent mental health. *Journal of Adolescent Health*;51(5):462-7

Sandler, I. N., Wolchik, S. A., MacKinnon, D., Ayers, T. S., & Roosa, M. W. (1997). Developing linkages between theory and intervention in stress and coping processes. In *Handbook of children's coping* (pp. 3-40). Springer US.

Srivastava, S. (2007). Tolerance of ambiguity and locus of control as moderators for work stress among private sector managers. *Abhigyan*, 25(2), 48-53.

Stoycheva K. Talent.(2003). *Science and Education: how do we cope with Uncertainty and Ambiguities?*

Thuen, E., Bru, E., & Ogden, T. (2007). Coping styles, learning environment and emotional and behavioural problems. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 51(4), 347-368.

Trinidad, D.R.; & Johnson, C.A. (2002). The association between emotional intelligence and early adolescent tobacco and alcohol use. *Personality and Individual Differences*, 32, 65-105.

Tymula, A., Belmaker, L. A. R., Roy, A. K., Ruderman, L., Manson, K., Glimcher, P. W., & Levy, I. (2012). Adolescents' risk-taking behavior is driven by tolerance to ambiguity. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 109(42), 17135-17140.

Zenasni, F., Besancon, M., & Lubart, T. (2006). Creativity and tolerance ambiguity: An empirical study. *JCreat Behave*, 42(1): 61-73.

Zuckerman M, Eysenck SB, Eysenck HJ. Sensation seeking in England and America: Cross-cultural, age, and sex comparisons. *Journal of consulting and clinical psychology*. 1978;46(1):139.

Zuckerman, M., Eysenck, S. B., & Eysenck, H. J. (1978). Sensation seeking in England and America: Cross-cultural, age, and sex comparisons. *Journal of consulting and clinical psychology*, 46(1), 139.